

Godsbewijzen

Robert van Rooij

Universiteit van Amsterdam

Logica en de Linguistic Turn

Filosofie en Logica

- Filosofie is (traditioneel) geen empirische wetenschap
we doen **geen experimenten** om tot nieuwe inzichten te komen

bezigheid: **argumenteren en (over)denken**

maar dan moeten die argumenten wel juist en precies zijn \Rightarrow Logica
veelal op basis van aannamen

- Soms proberen filosofen tot inzichten te komen **alleen** door denken,
zonder aannamen
Een van de belangrijkste: argumenten voor het **bestaan van God**.

Interessant voor Logica

- Kunnen we het bestaan van iets bewijzen zuiver/alleen door logica?
- Wat is de logische structuur van die argumenten?
- Godsbewijzen gebruiken noties die van groot belang zijn in Logica:
 - Paradoxaal
 - Oneindigheid
 - Noodzakelijkheid en contingentie
 - Causaliteit of 'grond van bestaan'
 - Limieten van Uitdrukbaarheid en Beschrijfbaarheid

Theologie: Twee soorten

Overgeleverde Theologie

'kennis' van God door **geloof**/religieuze ervaring

Typisch: God is zo groot dat we zijn wezen niet eens kunnen vatten,
of kunnen beschrijven

Wijsgerige/natuurlijke Theologie

'kennis' van God door natuurlijk **inzicht** (bewijs)

Bestaan van God, eigenschappen van God, Theodicee

Soorten Godsbewijzen

A posteriori

- Teleologisch
- Cosmologisch

A priori

- Moreel, universeel
- Ontologisch

Reason to believe

- Nuttigheidsbewijs

Bewijzen en tegenwerpingen

Bewijzers

: Anselmus, Thomas van Aquino, Duns Scotus

Rationalisten: Descartes (Meditations) Spinoza

(Ethica), Leibniz

Critici

A posteriori argumenten

- Teleologisch
- Cosmologisch

Teleologisch

Aquino's 5de weg, Paley (18de eeuw)

- Het oog is een **doelmatig** + **ingewikkeld** object (empirische premisse)
- Kan nooit toevallig zijn bestaan: moet een **rationele oorzaak** hebben
- Moet gecreeerd zijn door **intelligent** wezen = **God**

Teleologisch 2

Moderne variant (Tennant)

- Bovenstaande redenering is achterhaald door **evolutietheorie**
Evolutie gebaseerd op **blinde krachten**
- Variant toch nu nog verdedigd
- Individuele dingen verklaard door Evolutie
Maar de wereld als **geheel** (dus **met zijn krachten**) is ook doelmatig
- Moet gecreeerd zijn door intelligent wezen = God

Teleologisch 3: Gerard Reve

- Wat is alles toch wonderlijk! Als je bijvoorbeeld nagaat, dat ijs precies bij 0 graden Celcius overgaat in water, & dat datzelfde water weer bij precies 100 graden kookt, geen graad meer of minder! Dat kan nooit toevallig wezen: er moet een God zijn.
- Gerard Reve, De taal der Liefde, pagina 75

Cosmologisch Godsbewijs

- Why is there something, rather than nothing ?

- Het **causale/temporele** regress argument (Thomas van Aquino)

- Kritiek: Leibniz, Hume, Kant.
- Het **conceptuele** argument (Aquino?, Duns Scotus, Spinoza, Leibniz)

Aquino's eerste weg

- P1: Er bestaan dingen die **bewegen** (a posteriori aanname)
- P2: Niets in de wereld kan zichzelf bewegen
- C1: Als iets wat een ander z'n beweging veroorzaakt zelf beweegt, moet dit bewogen worden door een derde ding (uit P1 en P2)
 - P3: Er bestaan **alleen** dingen **in de wereld**
 - C2: er bestaat een **oneindige rij** van bewegers, en de wereld heeft **altijd** bestaan
 - P4: De wereld heeft niet altijd bestaan, oneindige rij onmogelijk:
contradictie
- **CONCLUSIE:** Er bestaat iets **buiten de wereld** die de eerste beweging veroorzaakt. (**GOD**)

Aquino's derde weg (temporele 'kalam' versie)

- P1: Er bestaan toevallige (contingente) dingen/waarheden (a posteriori aanname)
- P2: Geen enkele contingentie kan zichzelf **veroorzaken** en geen enkele contingentie komt voort uit niets
 - P3: Er bestaan **alleen contingente oorzaken**
 - C1: Ieder contingent ding/waarheid in de wereld heeft een andere contingente oorzaak die zelf ook weer een andere contingente oorzaak heeft
 - C2: Er bestaat een **oneindige** rij van contingente oorzaken en gevolgen, en de wereld heeft **altijd** bestaan
 - P4: De wereld heeft niet altijd bestaan, oneindige rij onmogelijk:
CONTRADICTIE
- **CONCLUSIE:** Er bestaan een niet contingente eerste oorzaak = **God**

Verborgen premissen en kritieken

Verborgen premisse

'cause' is **niet circulair**
of

Onmogelijk dat: A causes B en B causes A,
A causes B, B causes C, en C causes A

Kritiek van Hume en Kant

- Hume: Causaliteit is relatie tussen **zichtbare gebeurtenissen**.
Uitbreiding naar God's handelingen is ongeoorloofd.
- Kant: Causaliteit is relatie in **phenomenale** wereld. Uitbreiding naar **noumenale** wereld— wereld op zich—is **onmogelijk**

Kritiek van (Spinoza en) Leibniz

- Aristoteles: oneindige rijen of verzamelingen kunnen niet echt bestaan
- Leibniz: Er bestaan wel degelijk **oneindige verzamelingen**

Leibniz's cosmologisch bewijs, versie 1

Traditioneel argument

- Er zijn contingente waarheden
- ...
- **Conclusie:** Er bestaat een **oneindige rij** van contingente waarheden

Leibniz's vervolg

- Zo'n oneindige rij kan bestaan
- **Principle of sufficient reason:** Alles wat bestaat heeft een oorzaak
⇒ Dus ook deze oneindige rij is veroorzaakt!
- Er moet een **niet veroorzaakte oorzaak** zijn van deze oneindige rij
- Dit is God

Twee soorten van 'oorzaak' of 'verklaring'

Temporele/Humeaanse versie

Populaire vorm gaat uit van **moderne** vorm van causaliteit:

- **Externe relatie** tussen twee gebeurtenissen
- Oorzaak gaat **temporeel vooraf** aan effect

Rationalistische versie: 'grond' of 'afhankelijkheid'

- Traditioneel was 'causaliteit' of 'grond van' een **interne relatie**
Een **conceptuele relatie** tussen **wezen** van de één en **wezen** van ander
- Oorzaak hoeft **niet temporeel vooraf** te gaan aan effect
⇒ Hume's en Kant's kritiek niet van toepassing.

Leibniz' cosmologisch bewijs, versie 2

- Er zijn contingente waarheden (waarheden die niet hadden hoeven)
- **Principle of sufficient reason**: Alles wat bestaat kan worden begrepen
waarheden worden niet door zichzelf begrepen
- Sommigen worden door andere contingente waarheden begrepen
- Neem **alle contingente waarheden** bij elkaar
(waarschijnlijk een oneindige lijst)
- Niet door zichzelf of door deel ervan veroorzaakt
- Als oorzaak zelf contingent, dan behoort het tot die lijst,
en dan hebben we nog steeds een verklaring nodig
- \Rightarrow Er bestaat een **niet contingente oorzaak** van lijst = **God**

A priori argumenten

- Universalialia argument
- Ontologisch argument (Anselmus van Canterbury, Descartes)

Universalia argument (M'eeuwen, ···, Kant, Lewis)

Grond van universele waarheden

- P1: Er bestaan noodzakelijke of universele waarheden/normen (wiskunde, logica, ethiek)
- P2: Twee traditionele verklaringen zijn niet adequaat
 - **Conventies** gemaakt door mensen (Democritus, Hobbes):
 - Waarheden zijn **onafhankelijk** van (bestaan van) mensen
 - Als conventioneel, dan zouden waarheden toevallig/**contingent** zijn.
 - **Platoonse ideeën**
Aristoteles: Ideeën moeten 'bestaan' in substances
- Eeuwige waarheden als **ideeën van God**.

Kritiek op Universalia argument

God niet nodig voor Ideeën

- Geen God nodig als drager van Ideeën
- Maar ook zonder God **transcendentale** ideeën

Geen absolute universele waarheden

- Alle waarheden zijn **relatief**
- Maar dan ook **deze** waarheid.

Ontologisch argument

- Normaal: er bestaat een onderscheid tussen **essentie** en **existentie**
- Of er iets daadwerkelijks correspondeert met een essentie (definitie) is altijd nog maar de vraag, d.w.z. is **contingent**
- Anselmus, Descartes, Spinoza: Maar dit is niet zo voor GOD
- Voor God: zijn Existentie **volgt** uit zijn Essentie.

Spinoza's 4de argument: Ethica

- P1: God is per definitie de absoluut **oneindige** perfectie
- P2: 'te kunnen bestaan' is een kracht
- P3: hoe perfecter iets is,
des te meer kracht het heeft om te bestaan 1: God heeft een
absoluut oneindige kracht om te bestaan
- P4: Als iets een oneindige kracht heeft om te bestaan,
dan bestaat het ook
- C2: God bestaat.

Descartes' argument (Meditations V)

- P1: Alles wat per definitie eigenschap P heeft, heeft eigenschap P .
- P2: God is per definitie het object waarvoor geldt:
het heeft **iedere perfectie** als eigenschap.
- P3: 'Bestaan' is een perfectie.
- C1: God heeft 'bestaan' als eigenschap.
- C2: God bestaat

Bezwaren

Kant

- 'Bestaan' is geen perfectie

Mijn concept van een éérhoorn verandert niet als ik erbij denk dat het bestaat

- **Maar:** wat is dat voor een God als hij niet bestaat?

Leibniz

- Descartes maakt ten onrechte gebruik van **existential import!**
- Hoe kunnen we weten dat alle perfecties compatibel zijn met elkaar?
- Descartes' bewijs veronderstelt een bewijs dat God **kan** bestaan
⇒ Te bewijzen dat perfecties onderling consistent zijn

Paradoxaal

God als Omnipotent

- Eigenschappen van God:

Alwetend, oneindig goed, ···, Omnipotent (een alleskunner)

⇒ God kan een steen maken zo zwaar dat hijzelf hem niet kan optillen

⇒ Uit God's Omnipotence volgt dat hij niet Omnipotent is

- dus ????

Leibniz' bewijs van mogelijkheid

- Stel dat 2 perfecties incompatibel zouden zijn: geeft aanleiding tot contradictie
 - Hiervoor nodig dat 1 perfectie de negatie is van de ander
 - Maar dit is onmogelijk, want perfecties zijn positief
-
- Gödel's bewijs komt hier ook op neer.

Anselmus van Canterbury

Anselmus' ontologisch Godsbewijs

- P1: God is (per definitie) datgene waarboven niets anders gedacht kan worden
- P2: We kunnen denken aan iets waarboven niets gedacht kan worden
Dus God bestaat in onze gedachten.
- P3: Als iets bestaat in iemands gedachte en in de realiteit, dan is dit groter dan dat object dat slechts in iemands gedachte bestaat.
 - P4: **Stel** God bestaat **alleen** in onze gedachten 1: Dan kunnen we aan iets denken dat groter is dan God:
CONTRADICTIE (met P1)
- C2: P4 is onwaar: God bestaat niet slechts in onze gedachten.
- C3: God bestaat (in de werkelijkheid)

Kritieken

2: is het mogelijk (coherent) om te denken dat er iets is waarboven niets groter gedacht kan worden. Leibniz' kritiek

- Gaunilo's kritiek: Ik kan zo ook bewijzen dat het mooiste eiland bestaat.

Maar: dan moet je er vanuit gaan dat er een idee is van een perfect eiland. En kan dat?

: zie boven.

Anselm's 2de bewijs: '□ bestaan' is een perfectie

- P1: God is datgene waarboven niets anders gedacht kan worden
- P3: Als iets noodzakelijk bestaat, dan is dit groter dan iets dat niet noodzakelijk bestaat.
- C1: Als God bestaat als een idee in de geest, maar niet noodzakelijk in de werkelijkheid, dan kunnen we ons wat groter voorstellen
- P4: Maar we kunnen ons niets groter voorstellen dan God
- C2: Dus, als we ons een idee van God kunnen voorstellen, dan moet God noodzakelijk bestaan in de werkelijkheid
- P5: God bestaat in onze gedachten.

3: God bestaat noodzakelijkerwijze in de werkelijkheid

Pascal's weegschaal:

Moet ik geloven of niet?

- God bestaat of hij/zij bestaat niet
- Als je **gelooft** en God **bestaat niet** is dat **niet** zo **erg**
- Als je **niet gelooft** en God **bestaat wel**, brand je eeuwig in de **hel**
- Je kunt dus maar beter geloven